

Discordia

Amsterdam

Het Rad van de Geschiedenis

Voor *Het Rad van de Geschiedenis* krijgt de toeschouwer een pakje prentbriefkaarten met foto's van recent overleden figuren uit de kunst- en cultuurwereld (van Jac Heijer tot Max Frisch en Martha Graham) in de hand gestopt. Bidprentjes, een In Memoriam? *Het Rad van de Geschiedenis*, alias Bernhards *Der Theatermacher* is inderdaad een In Memoriam, een In Memoriam van de Hogere Waarden, van de Kunstenaar, van het Theater. En misschien wel een In Memoriam Maatschappij Discordia.

Bernhard ligt de Nederlanders duidelijk. Naast Discordia (dit is hun vierde Bernhard, na *Am Ziel*, *Der Schein Trügt* en *Ritter Dene Voss*) is er immers ook Rijnders, die regelmatig een Bernhard op de planken zet (dit seizoen *Het Jachtgezelschap* bij Toneelgroep Amsterdam). Discordia's sobere aanpak valt echter te preferen boven Rijnders' rariteitenkabinet, dat Bernhard willens nillens reduceert tot de scheldende, ongevaarlijke gek die de Oostenrijkse goegemeente in hem zien wou. *Het Rad van de Geschiedenis* begint be-

nauwend. Een grimmige Titus Muizelaar wijst het publiek de weg tussen de houten stoelen; het speelveld is ondiep en enkel verlicht door het langzaam verdwijnende daglicht. Maar gaandeweg telescopert het decor (Lamers haalt opeenvolgende voorhangen één na één weg, een procédé dat hij reeds hanteerde in *Oom Wanja*) en slaat de toon om van grimmig naar elegisch met tragikomische ondertonen. Lamers geeft zichzelf niet de kans een cliché-Bernhardpersonage dat zelfgenoegzaam en onafgebroken kankert, te spelen. Zijn tirades breekt hij om de haverklap af om het voor hem liggende tekstboek te consulteren. Zijn Theatermacher is dubbelzinnig en vol nuances. Lamers' aarzende drukdoenerij (hij is tenslotte de spil van het stuk én van Discordia) steekt schril af tegen de massiviteit van Muizelaar, als waard de vertegenwoordiger van provincie en mediocriteit die alle hogere waarden naar omlaag zuigt, het rondlummelen van talentloze zoon Matthias De Koning en de afwezigheid van onwillige vrouw Ditha Van der Linden en mentaal zwakbegaafde dochter Annet Kouwenhoven. Dit zelfgeproclameerd genie dat het platteland uitkotst maar bereid is zijn stuk *Het Rad van de Geschiedenis* aan te passen omdat Hitler aan de muur hangt, deze begaafde toneelspeler, wiens talent helaas onvruchtbaar bleek (zou dit ook het geval zijn met zijn geestelijke kinderen?), deze tiran

die zijn zoon de vloer laat dweilen (hilarische inspanning van De Koning) en kruipt voor de herbergier, deze onbetrouwbare vader die ombeurt zijn kinderen verzekert dat zij zijn enige steun betekenen, levert ons een intrigerend beeld op van de Kunst en Haar beoefenaars. Nog één voorhang. Vooraan op de scene staan houten stoelen, mooi op een rij, identiek aan de stoelen waar wij momenteel op zitten. Wij kijken naar het theater, letterlijk. De voorhang trekt weg. Het plateau waarop *Het Rad van de Geschiedenis* gespeeld zal worden wordt zichtbaar. De acteurs bevinden er zich reeds, het doek zal meteen opgaan. Plots vallen bakken water naar beneden. De acteurs zijn nat tot op de huid en de Theatermacher jammert, omhelst zijn dochter. *Het Rad van de Geschiedenis* wordt niet gespeeld, wordt nooit gespeeld. Het theater is lek geslagen en lijdt schipbreuk.

Peter De Jonge

Het Rad van de Geschiedenis of *Der Theatermacher* van Thomas Bernhard. Maatschappij Discordia. Met Jan Joris Lamers, Ditha Van der Linden, Matthias De Koning, Annet Kouwenhoven, Titus Muizelaar. Productie: Marianne De Graaf. Gezien in het Kaaitheater te Brussel op 27 juni 1991.

Kaaitheater

Brussel

Trio in mi-bémol

In 1987 schreef de Franse cineast Eric Rohmer zijn eerste toneelstuk *Le trio en mi-bémol*. Hij was dan 67 jaar oud. Het voorbije seizoen werd het *Trio* in het Nederlands geësceneerd door Jan Ritsema. Het centrale thema van Rohmers films zou men in zijn algemeenheid kunnen omschrijven als het precaire en moeizame tot standkomen van het koppel (vaak treedt er een derde personage op dat dreigt de harmonie van het koppel te ontbinden maar uiteindelijk toch buitengesloten wordt). Rohmers films staan gecatalogeerd als 'praatfilms': "Dans la vie, la plupart des moments intéressants sont ceux où l'on parle", zegt de maker zelf. De complexiteit van verhoudingen krijgt geen gestalte doorheen het expliciet tonen van gevoelens en emoties (zoals gebruikelijk in films over relaties), maar in de eerste plaats doorheen de taal die zich als het ware elliptisch verhoudt ten opzichte van die emoties en passies.

Het *Trio* is het verhaal van Paul (Josse De Pauw) en Adèle (Lineke Rijxman) die eens geliefden waren. Ze zijn dat niet meer, maar willen toch vrienden blijven. Zij heeft intussen andere verhoudingen en houdt hem daarvan op de hoogte. Hij geeft zijn commentaar op haar vriendjes. De liefde voor elkaar willen of durven zij niet uitspreken, hun vriendschap moeten zij steeds opnieuw bevestigen. Het *Trio* is een stuk over de ambigue retoriek en de complexe strategieën van twee mensen om in dat tussengebied tussen liefde en vriendschap stand te houden. Hetgeen tussen beiden niet uitgesproken wordt, dreigt hen volledig tegenover elkaar te isoleren. Er is uiteindelijk een derde term nodig om de kloof te dichten. Die derde term is de muziek van Mozart. Het is diens *Trio in mi-bémol* dat het onuitgesprokene toch uitspreekt en daarmee het misverstand opheft. Het lijkt alsof er voor Rohmer een soort van orde bestaat die mensen op het eerste gezicht niet anders kunnen dan ontkennen of zelf vertroebelen, maar die zich toch doorheen de emotionele chaos manifesteert.

Rohmer is erin geslaagd het gegeven van iedere psychologische anekdote te ontdoen. In haar toespraak op het acteren en op een grote

Het Rad van de Geschiedenis (Discordia) - Foto Bert Nienhuis